

36,83 % складають особи, які здійснюють незаконний обіг наркотичних засобів, але самі їх не споживають. Решта осіб, які вчинили наркозлочини, є активними споживачами наркотичних засобів та психотропних речовин [7, с. 111].

Таким чином, нейтралізація перерахованих вище чинників, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, пов'язаним із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, є головним у запобіганні наркозлочинності.

Список використаної літератури:

1. Кириченко О. В. Оперативно-розшукова протидія злочинам проти громадської безпеки кримінальною поліцією: проблеми теорії та практики : монограф. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016. 428 с.
2. Курс кримінології: Загальна частина : підруч.: у 2-х кн. / О. М. Джужа, П. П. Михайленко, О. Г. Кулик та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужи. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 352 с.
3. Пономаренко Ю. Г. Кримінологічна характеристика та попередження злочинів у сфері незаконного наркообігу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2004. 19 с.
4. Антинаркотична профілактика : навч. посіб. / В. В. Черней, О. М. Стрільців, Е. В. Расюк та ін. ; за ред. В. В. Чернея. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2013. 180 с.
5. Бабенко А. М. Запобігання органами внутрішніх справ незаконному культивуванню наркотиковмісних рослин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2007. 21 с.
6. Кузик В. В. Кримінологічні засади діяльності підрозділів протидії наркозлочинності Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Дніпро, 2021. 216 с.
7. Рашевський С. П. Регіональна модель запобігання наркозлочинності (за матеріалами Дніпропетровської області) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Дніпро, 2017. 248 с.

Литвинов В.В.

кандидат юридичних наук

доцент кафедри права

Дніпровського гуманітарного університету

ДОБРОВІЛЬНЕ ВИРІШЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО КОНФЛІКТУ ЯК ПІДСТАВА ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Вже не один десяток років триває дискусія щодо права органів досудового розслідування закривати кримінальне провадження за підставами, що передбачають альтернативний спосіб розв'язання

кримінально-правового конфлікту, а саме звільнення особи від кримінальної відповідальності. Причиною такої дискусії стало закріплене в Конституції України поняття презумпції невинуватості, згідно з яким особа може бути визнана винною лише за рішенням суду [1]. Зазначену норму було визначено як один із конституційних принципів кримінального судочинства. Досліджуючи дію зазначеного принципу кримінального процесу, в юридичній літературі з'явилися думки про те, що лише суд вправі закрити кримінальне провадження та звільнити особу від кримінальної відповідальності, оскільки така особа фактично визнана винною, а винною вона може бути визнана лише за вироком суду [2]. Однак були й протилежні думки щодо застосування такого рішення на стадії досудового розслідування. В них обґрунтовувалася позиція про те, що застосування такого процесуального рішення органами досудового розслідування не суперечить принципу презумпції невинуватості [3, с. 25].

Зазначена дискусія була урегульована законодавчо, коли у законі рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності було віднесено до компетенції суду. А саме у 2001 р. Законом України «Про внесення змін і доповнень до Кримінального процесуального кодексу України» від 12 липня 2001 р. [4], а потім у 2012 р. вже в нині чинному КПК України була передбачена окрема форма закінчення досудового розслідування, а саме направлення до суду клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Суд розглядає зазначене клопотання на стадії підготовчого провадження та ухвалює рішення про закриття кримінального провадження та звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Закріплення у законодавстві зазначених норм розділило підстави закриття кримінального провадження на два види. Перший – це підстави закриття кримінального провадження на стадії досудового розслідування, які застосовуються прокурором і слідчим в імперативному порядку і не передбачають альтернативних шляхів вирішення кримінально-правового конфлікту. Другий вид – це підстави закриття кримінального провадження, які передбачають альтернативний вид вирішення кримінально-правового конфлікту. До підстав альтернативного способу вирішення кримінально-правового конфлікту можливо віднести звільнення особи від кримінальної відповідальності у разі примирення сторін. Зазначена підстава, згідно чинного КПК України, застосовується судом на стадії підготовчого провадження за клопотанням органів досудового розслідування. Таким чином застосування такого процесуального рішення повинно повністю відповідати принципу презумпції невинуватості, закріпленому у ст. 62 Конституції України [5]. Адже прийняття цього рішення саме судом повинно означати встановлення вини особи у вчиненні кримінального правопорушення, а також обставин, за яких особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності.

Проте варто зазначити, що передбачення законодавством застосування вищезгаданого процесуального рішення саме судом на стадії підготовчого провадження не вирішило у повному об'ємі дискусію, про яку зазначалося вище. Недолік вказаного процесуального порядку застосування цього процесуального рішення проявляється у тому, що питання його відповідності принципу презумпції невинуватості залишилось невирішеним, незважаючи навіть на те що воно застосовується судом. З цього приводу Л. А. Хрушова слушно зазначає, що для визнання особи винною у вчиненні кримінального правопорушення недостатньо лише рішення суду. Відповідно до Конституції України, таке рішення необхідно оформити обвинувальним вироком. По-друге, суд має право визнати особу винною лише після повного розгляду справи та дослідження доказів сторонами, але не на стадії підготовчого провадження, метою якого є вирішення питання про можливість розгляду справи, але жодним чином не стосується питання про винність чи невинуватість особи. По-третє, чи варто приймати таке процесуальне рішення на судових стадіях процесу, якщо цим не вирішується проблема, однак втрачається одна з ключових переваг такої процедури – прискорення кримінального процесу та зменшення навантаження на органи досудового розслідування та суд [6, с. 51].

Вирішити зазначене питання пропонувалося шляхом застосування альтернативних способів розв'язання кримінально-правового конфлікту за наслідками судового розгляду. Оскільки визнати особу винною можна лише за вироком суду, науковцями висловлювалися думки про те, що зазначені рішення мають прийматися шляхом винесення обвинувального вироку без призначення покарання [2, с. 12]. На нашу думку процесуальний порядок застосування альтернативних способів вирішення кримінально-правового конфлікту повинен враховувати можливість його вирішення добровільним шляхом самими конфліктуючими сторонами (потерпілим та підозрюваним) шляхом примирення. Якщо кримінально-правовий конфлікт по суті розв'язаний самими його сторонами то виникає питання про необхідність його вирішення ще й судом примусово. Добровільне розв'язання кримінально-правового конфлікту самими його сторонами слід вважати найкращим способом вирішення такого конфлікту. Адже сторони самі визначають про винуватість особи, сторони самі приймають рішення про усунення шкідливих наслідків кримінального правопорушення. А тому було б доречно врахувати факт добровільного вирішення кримінально-правового конфлікту та покласти його в основу рішення про закриття кримінального провадження.

Задля цього було б доречно закріпити у законі процесуальний порядок такого примирення та передбачити перелік кримінальних правопорушень, у разі вчинення яких буде можливе примирення сторін. На нашу думку для вдосконалення процесуального порядку застосування альтернативних способів розв'язання кримінально-правового конфлікту слід звернути увагу на пропозиції щодо необхідності розроблення та передбачення у КПК

України підстави закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінального переслідування [7, с. 327; 8, с. 168-175; 6, с. 51]. Таке процесуальне рішення можна було б прийняти лише за наслідками добровільного вирішення кримінально-правового конфлікту самими його сторонами шляхом примирення. У такому випадку органами досудового розслідування не вирішувалося б питання про винуватість особи, оскільки це питання вже вирішено самими сторонами конфлікту. А тому органи досудового розслідування лише б констатували про недоцільність подальшого кримінального переслідування особи у кримінально-правовому конфлікті, який по суті вирішений добровільно самими його сторонами.

Приймати рішення про закриття кримінального провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінального переслідування було б доречно віднести до повноважень прокурора. Адже прокурор здійснює кримінальне переслідування особи на стадії досудового розслідування, а у подальшому підтримує обвинувачення у суді. Тому за передбачених у законі підстав він міг би відмовитися від такої діяльності.

Вважаємо, що закриття кримінального провадження у зв'язку із звільненням особи від кримінального переслідування можливо було б застосовувати у разі вчинення кримінального проступку та нетяжкого злочину, де потерпілою стороною є фізична особа.

Умовами прийняття такого процесуального рішення можливо передбачити наступні: наявність доказів щодо кваліфікації діяння за статтею Кримінального кодексу України за вчинення якого можливо передбачити прийняття такого рішення; факт примирення сторін кримінально правового конфлікту, що може бути зафіксовано за сприяння медіатора; роз'яснення сторонам можливості закриття кримінального провадження у разі примирення сторін та отримання на це згоди кожної сторони.

Нажаль об'єм зазначеної публікації не надає змоги у повному об'ємі дослідити можливість застосування у вітчизняному кримінальному судочинстві рішення про закриття кримінального провадження у зв'язку із звільненням особи від кримінального переслідування. Для його застосування необхідно дослідити порядок примирення сторін кримінально-правового конфлікту та способи фіксації такого примирення, а також переліку кримінальних правопорушень за вчинення яких можливо було б прийняти таке процесуальне рішення. Однак передбачення такого процесуального рішення сприяло б швидкому та ефективному вирішенню кримінальних проваджень, надавало б можливість самим сторонам конфлікту визначати найбільш вигідні умови його розв'язання, а також розвантажило б судову систему.

Список використаної літератури:

1. Конституція (Основний Закон) Української Радянської Соціалістичної Республіки [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/001_001#Text

2. Благодир С. М. Закриття кримінальної справи в досудовому слідстві : автореф. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 Благодир Сергій Миколайович ; Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 1998. 18 с.

3. Дубинский А. Я. Прекращение уголовного дела в стадии предварительного расследования : учеб. пособ. Киев : КВШ МВД СССР, 1975. 132 с.

4. Про внесення змін та доповнень до Кримінально-процесуального кодексу України : Закон України від 12.07.2001 № 2670-III. *Відомості Верховної Ради України України*. 2001. № 44. Ст. 234.

5. Конституція України від 28.06.1996. Верховна Рада України [Електронний ресурс]. URL: <http://gska2.rada.gov.ua>.

6. Хруслова Л. Закриття кримінальних справ. *Прокуратура. Людина. Держава*. 2004. № 1 (31). С. 50–54.

7. Головки Л. В. Альтернативы уголовному преследованию в современном праве. Санкт-Петербург : Юридический центр-Пресс, 2002. 544 с.

8. Ендольцева А. В. Институт освобождения от уголовной ответственности : теоретические, законодательные и правоприменительные проблемы : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08; 12.00.09. Москва, 2005. 396 с.

Мамотенко О.П.

кандидат юридичних наук
адвокат

СТАН НЕЗАКОННОГО ПОВОДЖЕННЯ З АНАЛОГАМИ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ

З урахуванням майже двохдесятилітньої практики застосування ст. 204 КК України сьогодні впевнено можна стверджувати, що визнання в 2001 році незаконного поводження з товарами у сфері акцизного оподаткування самостійним злочином було соціально зумовленим законодавчим рішенням, оскільки в цілому відповідало науково визнаним підставам криміналізації діянь (їх суспільна небезпечність та неможливість ефективно протидіяти проявам цього правопорушення без застосування кримінально-правових засобів), а також соціально-психологічним та системно-правовим умовам її здійснення [1, с. 40].

На нашу думку, такий висновок можна вважати вірним та актуальним й у 2022 році, тому що від деяких аналогів підакцизних товарів, на жаль, продовжують вмирати люди. Так, згідно повідомлення платформи для роботи з відкритими даними Opendatobot, у першому кварталі 2021 року від алкогольних отруєнь померло 580 українців [2]. Хоч аналітики й констатують зниження числа смертельних отруєнь алкоголем серед українців у 2020 році у 4 рази у порівнянні з показниками 16 років тому [3], але факт смерті від